

Postanowienie Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 8 marca 2016 r. (V Cz 664/15)

Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim, V Wydział Cywilny Odwoławczy, po rozpoznaniu w dniu 8 marca 2016 r. w Gorzowie Wielkopolskim sprawy o dokonanie czynności notarialnej, na skutek zażalenia na odmowę sporządzenia aktu notarialnego testamentu przez Marcina Margońskiego — zastępcę notarialnego upoważnionego przez notariusza Przemysławę Bac, prowadzącą Kancelarię Notarialną z siedzibą w Słubicach, objętą protokołem Rep. A numer 8696/2015 z dnia 4 listopada 2015 r.

postanawia:

zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„czy art. 1 ust. 2 lit. k), art. 1 ust. 2 lit. l) lub art. 31 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z 4 lipca 2012 roku w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego, Dz.Urz. UE L 201 z 27 lipca 2012 r., s. 107 ze zm. należy interpretować w ten sposób, że dopuszczają one odmowę uznania skutków rzeczowych zapisu windykacyjnego (*legatum per vindicationem*), przewidywanego przez statut spadkowy, jeśli zapis ten dotyczy prawa własności nieruchomości położonej w państwie członkowskim, którego prawo nie zna instytucji zapisu wywierającego bezpośredni skutek rzeczowy?”¹

¹ Zagadnienia stanowiące przyczynek wskazanego pytania prejudycjalnego omówił M. Paz-

UZASADNIENIE

I. Stan faktyczny sprawy, przebieg postępowania przed organami krajowymi i przepisy prawa krajowego

1. Stan faktyczny sprawy

W związku z chęcią sporządzenia testamentu A (zwana dalej wnoszącą zażalenie) zgłosiła się do kancelarii notarialnej z siedzibą w Słubicach.

W fazie postępowania przed notariuszem ustalony został następujący stan faktyczny:

Wnosząca zażalenie jest obywatelką polską, pozostaje w związku małżeńskim z obywatelem niemieckim i zamieszkuje we Frankfurcie nad Odrą. Małżonkowie posiadają dwoje małoletnich dzieci. Małżonkowie są współwłaścicielami, w udziałach wynoszących po 1/2 części każde, nieruchomości zabudowanej domem mieszkalnym, położonej we Frankfurcie nad Odrą. W domu tym zamieszkuje wnosząca zażalenie wraz z mężem i dziećmi.

Wnosząca zażalenie chciałaby w testamencie dokonać wyboru polskiego prawa spadkowego, a następnie — przez zastosowanie zapisu windykacyjnego w rozumieniu art. 981¹ kodeksu cywilnego — zapewnić nabycie całego przysługującego jej udziału w prawie własności domu położonego we Frankfurcie nad Odrą wyłącznie przez swojego małżonka. W pozostałym zakresie wnosząca zażalenie chciałaby pozostawić ustawowy porządek dziedziczenia po sobie, tj. chciałaby, aby dziedziczył mąż wraz z dziećmi w częściach równych.

Wnosząca zażalenie podkreślała przy tym, że jej wolą jest, aby mąż nabył przysługujący jej udział w prawie własności wspólnego domu z chwilą otwarcia spadku. Wnosząca zażalenie po pouczeniu przez notariusza o stanie prawnym *explicite* wykluczyła posłużenie się konstrukcją zapisu zwykłego (damnacyjnego) w rozumieniu art. 968 kodeksu cywilnego. Spowodowane to jest koniecznością umownego wykonania takiego zapisu, w tym trudnościami z reprezentacją małoletnich dzieci powołanych do dziedziczenia oraz dodatkowymi kosztami. Wnosząca zażalenie

dan: *Aspekty kolizyjnoprawne zapisu windykacyjnego*. PPPM 2015, T. 16, s. 11—30.

wyklucza konieczność dokonywania jakichkolwiek dodatkowych czynności prawnych prowadzących do nabycia przysługującego jej udziału w nieruchomości przez jej małżonka (czy to w postępowaniu działowym, czy w ramach wykonania zapisu). Od skupienia w rękę męża całości własności domu ze skutkiem rzeczowym wnosząca zażalenie uzależnia powołanie dzieci do dziedziczenia obok małżonka w odniesieniu do reszty majątku spadkowego.

2. Uzasadnienie odmowy dokonania czynności notarialnej i złożonego zażalenia

W dniu 4 listopada 2015 r. zastępca notarialny Dr. iur. Marcin Margoński dokonał w trybie art. 81 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. — Prawo o notariacie (Dz.U. 2014, poz. 164 ze zm.) odmowy dokonania czynności notarialnej polegającej na sporządzeniu testamentu zawierającego zapis windykacyjny, w rozumieniu art. 981¹ kodeksu cywilnego, odnoszący się do udziału przysługującego wnoszącej zażalenie w prawie własności nieruchomości położonej na terenie Republiki Federalnej Niemiec.

W sporządzonym uzasadnieniu odmowy dokonania czynności notarialnej z dnia 9 listopada 2015 r. dokonujący odmowy zastępca notarialny uznał, że wnosząca zażalenie może z uwagi na posiadane obywatelstwo polskie dokonać zgodnie z art. 22 ust. 1 rozporządzenia 650/2012 wyboru prawa polskiego jako prawa, któremu będzie podlegał ogół spraw dotyczących spadku po niej. Wybranemu przez wnoszącą zażalenie polskiemu prawu spadkowemu podlegałyby, zgodnie z art. 23 ust. 2 lit. e) rozporządzenia 650/2012, także kwestia dopuszczalności zapisów windykacyjnych i wywierania przez zapisy skutków rzeczowych z chwilą śmierci testatora. Obejmowanie tych zagadnień przez statut spadkowy na gruncie ostatnio przytoczonego przepisu w ocenie notariusza nie budzi wątpliwości, a dodatkowo potwierdzone jest przez proceduralny przepis art. 68 lit. m) rozporządzenia 650/2012, przewidujący możliwość wylegitymowania zapisobiercy windykacyjnego przez wydanie mu europejskiego poświadczenia spadkowego.

Mimo zasadniczej dopuszczalności wyboru prawa polskiego i posługiwania się na jego gruncie instytucją zapisu windykacyjnego, żądanie sporządzenia testamentu w kształcie postulowanym przez wnoszącą zażalenie zastępca notarialny uznał za sprzeczne z niemieckim prawem rzeczowym i rejestrowym, które podlega uwzględnieniu zgodnie z art. 1 ust. 2 lit. k) oraz l) rozporządzenia 650/2012 oraz art. 31 rozporządzenia 650/2012.

Dokonujący odmowy zastępca notarialny podniósł, że niemieckie prawo spadkowe tradycyjnie odrzuca instytucję zapisu windykacyjnego i dopuszcza jedynie zapisy damnacyjne, tj. o skutkach zobowiązaniowych (§ 2174 BGB). Już przed wejściem w życie rozporządzenia 650/2012 niemieckie sądy odmawiały uznawania skutków rzeczowych obcych zapisów windykacyjnych odnoszących się do rzeczy położonych na terenie Niemiec. Wskazano w tym kontekście na wyrok niemieckiego Trybunału Federalnego (BGH — Bundesgerichtshof) z 28 września 1994 r., „Praxis des internationalen Privat-, Wirtschafts- und Verfahrensrechts” 1996, s. 39 i nast. W ocenie BGH zagraniczny statut spadkowy nie mógł decydować o sposobie nabycia praw do rzeczy położonych w Niemczech, gdyż byłoby to nie do połączenia z niemieckim prawem rzeczowym. Rzeczowe skutki zapisu odnoszącego się do rzeczy położonych w Niemczech regulowane są przez prawo niemieckie, a zapis windykacyjny przewidywany przez statut spadkowy podlega dostosowaniu i wywiera jedynie skutki obligacyjne. Przed wejściem w życie rozporządzenia 650/2012 przyjmowano więc, że zapis windykacyjny dopuszczany przez obcy statut spadkowy, a odnoszący się do rzeczy położonej na terenie RFN, musi zostać wykonany przez przeniesienie przez spadkobiercę własności rzeczy będącej przedmiotem zapisu (na zasadach obowiązujących przy niemieckim zapisie damnacyjnym).

Zastępca notarialny podniósł następnie, że na gruncie rozporządzenia 650/2012 uważa się w Niemczech, że prymat prawa rzeczowego w zakresie skutków zapisu wynika, przynajmniej co do nieruchomości, z art. 1 ust. 2 lit. k) oraz l) rozp. spad., które poza zakresem regulacji rozporządzenia (a tym samym i wybranego przez testatora statutu spadkowego) pozostawiają charakter praw rzeczowych oraz wymogi prawne dotyczące wpisu do ksiąg wieczystych. Niemieckiemu prawu nie jest zaś znana podstawa nabycia własności w postaci zapisu windykacyjnego, a podstawą wpisu zapisobiercy do księgi gruntowej może być jedynie akt notarialny zawierający umowę przeniesienia własności nieruchomości przez spadkobierców na zapisobiercę w wykonaniu zapisu albo zastępujące go orzeczenie sądowe. Także na gruncie rozporządzenia 650/2012 obce zapisy windykacyjne będą dlatego w Niemczech w drodze tzw. dostosowania uznawane za zapisy damnacyjne, do czego podstawę daje art. 31 rozporządzenia 650/2012.

Zastępca notarialny wskazał, że opisane wyżej stanowisko w kwestii skutków rzeczowych obcych zapisów windykacyjnych widoczne jest w uzasadnieniu niemieckiej ustawy implementującej rozporządzenie 650/2012 (ustawa z 29 czerwca 2015 r. o międzynarodowym postępowaniu spadkowym Internationales Erbrechtsverfahrensgesetz, „Federalny Dziennik Ustaw” I, s. 1042), której urzędowe uzasadnienie (druk 18/4201,

s. 48) zawiera następujący fragment: „Das deutsche Recht kennt hingegen das Vindikationslegat nicht und muss dies im Rahmen der ErbVO auch nicht anerkennen (Artikel 1 Absatz 2 Buchstabe k ErbVO). Schon bislang deutet das deutsche Recht ein solches Vindikationslegat in einen schuldrechtlichen Anspruch um (sogenanntes Damnationslegat). Hieran ändert Artikel 31 ErbVO nichts”.

Prawo niemieckie nie zna natomiast zapisu windykacyjnego i nie musi go uznawać także na gruncie rozporządzenia spadkowego (art. 1 ust. 2 lit. k) rozporządzenia). Już dotychczas prawo niemieckie nadawało takim zapisom windykacyjnym skutki wyłącznie zobowiązaniowe (tzw. zapis damnacyjny). W tym zakresie art. 31 rozporządzenia spadkowego nie wprowadza żadnej zmiany.

Zastępca notarialny wskazał ponadto, że pogląd odmawiający obcym zapisom windykacyjnym skutków rzeczowych w Niemczech jest na gruncie rozporządzenia spadkowego podzielany przez znaczącą część niemieckiej doktryny (H. Dörner, „Zeitschrift für Erbrecht und Vermögensnachfolge” 2012, s. 508; U. Simon, M. Buschbaum, „Zeitschrift für Erbrecht und Vermögensnachfolge” 2012, s. 527; R. Süß, „Zeitschrift für Europäisches Privatrecht” 2013, s. 744; J. Mayer, w: *Münchener Kommentar zum BGB*, Bd. 9, Monachium 2013, § 2353 BGB, nb 196; K. Lechner, „Zeitschrift für die Steuer- und Erbrechtspraxis” 2014, s. 95; D. Martiny, w: *BGB Kommentar*, H. Prütting, G. Wegen, G. Weinreich (Red.), Kolonia 2014, *Anhang I zu Art. 26 EGBGB*, nb 50; S. Frank, Ch. Döbereiner, *Nachlassfälle mit Auslandsbezug*, Bielefeld 2015, nb 79—93; J. Müller-Lukoschek, *Die neue EU-Erbrechtsverordnung*, Bonn 2015, § 2, nb 111).

Powyższe doprowadziło zastępcę notarialnego do wniosku, że dopuszczalny na gruncie polskiego prawa spadkowego zapis windykacyjny, dotyczący udziału w prawie własności nieruchomości, nie wywoła skutku rzeczowego na terenie Republiki Federalnej Niemiec ze względu na sprzeczność z niemieckim prawem rzeczowym. Zapis o skutkach rzeczowych dotyczący udziału przysługującego wnoszącej zażalenie w prawie własności zamieszkiwanej nieruchomości jest tymczasem centralną częścią rozrządzenia na wypadek śmierci, którego sporządzenia żąda wnosząca zażalenie. Skutkom rzeczowym — nabyciu przedmiotowych praw z chwilą śmierci przez małżonka bez konieczności współdziałania dzieci — wnosząca zażalenie nadaje zasadnicze znaczenie i nie jest skłonna w tym zakresie odstąpić od przyjętej konstrukcji testamentu. Z uwagi na sprzeczność żądanej treści testamentu z niemieckim prawem rzeczowym, podlegającym uwzględnieniu w trybie art. 1 ust. 2 lit. k) i 1) rozporządzenia 650/2012 oraz art. 31 rozporządzenia 650/2012, notariusz uznał za konieczną odmowę dokonania czynności notarialnej.

W dniu 16 listopada 2015 r. zainteresowana złożyła w trybie art. 83 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. — Prawo o notariacie zażalenie na odmowę dokonania czynności notarialnej. W jej uzasadnieniu wnosząca zażalenie podniosła, że kluczowe w sprawie normy rozporządzenia 650/2012 podlegają autonomicznej wykładni. Materia skutków rzeczowych zapisu i pozycji prawnej zapisobiercy jest zaś materią spadkową, a nie prawnorzecową czy z zakresu prawa rejestrowego.

W ocenie wnoszącej zażalenie żadna z przytoczonych w uzasadnieniu odmowy norm rozporządzenia 650/2012 nie uzasadnia ograniczenia statutu spadkowego (w przedmiotowej sprawie prawa polskiego, dopuszczającego zapisy windykacyjne) w sposób uzasadniający odmówienie zapisowi windykacyjnemu skutków rzeczowych. Z art. 1 ust. 2 lit. k) rozporządzenia 650/2012 wynika, że postanowienia statutu spadkowego nie mogą naruszać „charakteru praw rzeczowych”. Oznacza to w ocenie wnoszącej zażalenie wyłącznie, że w drodze zapisu windykacyjnego nie jest możliwe wykreowanie prawa rzeczowego nieznanego systemowi prawnemu miejsca położenia rzeczy. Sytuacja taka miałaby miejsce, gdyby w drodze zapisu testator chciał ustanowić na przykład ograniczone prawo rzeczowe nieznanie prawu miejsca położenia nieruchomości. Tylko wtedy konieczne i możliwe byłoby zakwestionowanie skutków rzeczowych zapisu windykacyjnego w trybie art. 31 rozporządzenia 650/2012.

W przedmiotowej sprawie chodzi zaś o nabycie przez zapisobiercę prawa własności rzeczy, które to prawo (prawo własności) jest oczywiście znane niemieckiemu systemowi prawnemu. Okoliczność, że niemieckie prawo spadkowe nie zna podstawy nabycia rzeczy w postaci zapisu windykacyjnego jest w ocenie wnoszącej zażalenie bez znaczenia, gdyż właściwe w sprawie spadkowej ma być polskie, a nie niemieckie prawo spadkowe. Statut spadkowy reguluje zaś ogół spraw spadkowych po danej osobie, w tym kwestię nabycia poszczególnych składników majątku spadkowego w drodze sukcesji syngularnej na podstawie zapisu windykacyjnego.

Bez znaczenia dla skutków zapisu windykacyjnego jest w ocenie wnoszącej zażalenie także przewidziane w art. 1 ust. 2 lit. l) rozporządzenia 650/2012 wyłączenie z zakresu regulacji rozporządzenia materii rejestrowej, w tym podstaw wpisów do rejestrów publicznych. Zapisobierca windykacyjny po nabyciu prawa własności, zgodnie z właściwym w sprawie statutem spadkowym i po potwierdzeniu tej okoliczności w stosownym postępowaniu spadkowym (choćby przez uzyskanie europejskiego poświadczenia spadkowego obejmującego nabycie przedmiotu zapisu windykacyjnego, zgodnie z art. 68 lit. m) rozporządzenia spadkowego), dokona wszelkich dalszych procedur ujawnienia nabytego prawa własności w księdze gruntowej prowadzonej dla przedmiotowej nieruchomości zgodnie z niemieckim prawem rejestrowym (wieczystoksięgowym).

Odnosząc się do przytoczonego fragmentu uzasadnienia niemieckiej ustawy wdrażającej rozporządzenie 650/2012 i zawartej tam oceny kluczowych norm rozporządzenia, wnosząca zażalenie zauważyła, że ustawodawcy niemieckiemu nie przysługuje kompetencja do jednostronnego wiążącego wykładania prawa unijnego. Odnosząc się natomiast do przytoczonych w uzasadnieniu odmowy stanowisk przedstawicieli niemieckiej doktryny, wskazała wiele przeciwnych stanowisk wyrażonych w niemieckim piśmiennictwie (por. K. Thorn, w: Palandt, *Bürgerliches Gesetzbuch*, Monachium 2014, art. 1 EuErbVO, nb 15 i nast.; J.P. Schmidt, „Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht” 2013, H. 77, s. 15 i nast.; F. Gärtner, *Die Behandlung ausländischer Vindikationslegate im deutschen Recht*, Monachium 2014, s. 84 i nast.; A. Dutta, w: *Münchener Kommentar zum BGB*, Bd. 10, Monachium 2015, art. 1 rozp. spad., nb 32, art. 31 rozp. spad., nb 8; D. Looschelders, w: *BGB, Rom-Verordnungen — EuErbVO — HUP*, Bd. 6, R. Hüßtege, H.P. Mansel (Red.), Baden-Baden 2015, art. 31, nb 12—13; A. Köhler, w: *Nachfolgerecht*, L. Kroiß, C.-H. Horn, D. Solomon (Red.), Baden-Baden 2015, art. 1 rozp. spad., nb 19—22).

Wnosząca zażalenie podniosła też, że zastrzeżeń względem skutków rzeczowych zapisów windykacyjnych nie podzielił ustawodawca holenderski, mimo że holenderskie prawo spadkowe także nie zna instytucji zapisów windykacyjnych. Wprowadzony w art. 13 holenderskiej ustawy przygotowującej stosowanie rozporządzenia spadkowego z dnia 5 listopada 2014 r. (*Uitvoeringswet Werordening erfrecht*) nowy art. 27a holenderskiej ustawy o katastrze (*Kadasterwet*) umożliwia zapisobiercy windykacyjnemu wpis prawa własności na podstawie europejskiego poświadczenia spadkowego poświadczającego nabycie nieruchomości w drodze zapisu.

Wniesione na odmowę dokonania czynności notarialnej zażalenie zostało zgodnie z art. 83 § 1 zd. 2 oraz art. 83 § 2 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. — Prawo o notariacie rozpatrzone w trybie samokontroli przez zastępcę notarialnego Dr. iur. Marcina Margońskiego, który nie znalazł podstaw do uwzględnienia złożonego zażalenia.

3. Przepisy prawa krajowego

Zgodnie z art. 981¹ § 1 kodeksu cywilnego, „W testamencie sporządzonym w formie aktu notarialnego spadkodawca może postanowić, że oznaczona osoba nabywa przedmiot zapisu z chwilą otwarcia spadku (zapis windykacyjny)”. Przedmiotem takiego zapisu windykacyjnego może być między innymi udział w prawie własności nieruchomości, stanowią-

cy zbywalne prawo majątkowe (art. 981¹ § 2 pkt 2 kodeksu cywilnego). Testator, który chce, aby zapis wywarł skutek rzeczowy, a zapisobierca stał się właścicielem przeznaczonej mu rzeczy z mocy prawa z chwilą otwarcia spadku, musi tym samym sporządzić swój testament w formie aktu notarialnego. Odróżnia to zapis windykacyjny od również znanego prawu polskiemu zapisu damnacyjnego (art. 968 kodeksu cywilnego), który testator zawrzeć może w testamencie sporządzonym w każdej dopuszczalnej formie, w tym w testamencie własnoręcznym.

Polski notariat należy do kręgu tzw. notariatu łacińskiego. Dokonując czynności notarialnych, notariusz (lub zastępujący go zastępca notarialny) działa jako osoba zaufania publicznego, korzystając z ochrony przysługującej funkcjonariuszom publicznym (art. 2 § 1 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. — Prawo o notariacie, Dz.U. 2014, poz. 164 ze zm.). Wykonuje także funkcje pomocnicze w stosunku do wymiaru sprawiedliwości (tak wyr. Trybunału Konstytucyjnego z 10 grudnia 2003 r. (sygn. K 49/01, OTK ZU nr 9/A/2003, poz. 101, wyr. Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 stycznia 2015 r., SK 34/12, OTK Seria A 2015, nr 1, poz. 1). Sporządzane przez niego dokumenty mają na gruncie prawa polskiego charakter dokumentów urzędowych (art. 2 § 2 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. — Prawo o notariacie). Ustawa nakłada na notariusza prawny obowiązek odmowy dokonania czynności notarialnej sprzecznej z prawem (art. 81 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. — Prawo o notariacie).

Odmowa dokonania czynności notarialnej podlega kontroli w razie wniesienia zażalenia przez osobę, której odmówiono dokonania czynności. Zażalenie to badane jest w pierwszej kolejności w trybie samokontroli przez samego notariusza, który może uznać je za słuszne i dokonać czynności (art. 83 § 2 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. — Prawo o notariacie). W razie nieuwzględnienia zażalenia przez samego notariusza, zażalenie rozpatrywane jest przez Sąd Okręgowy właściwy ze względu na siedzibę notariusza (art. 83 § 1 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. — Prawo o notariacie). Zgodnie z orzecnictwem krajowym, Sąd Okręgowy orzeka przy tym jako sąd drugiej instancji (uchwała składu 7 Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2010 r. III CZP 86/10, OSNC 2011, nr 5, poz. 49).

II. Znaczenie materii objętej pytaniem prejudycjalnym dla rozpatrzenia zażalenia

Rozpatrując zażalenie na odmowę dokonania czynności notarialnej, Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim dokonuje oceny zasadności stanowiska notariusza, że treść czynności żądanej przez osobę wnoszącą zażalenie jest sprzeczna z prawem. W przedmiotowej sprawie zastępca notarialny dopatrywał się takiej sprzeczności w zakresie, w jakim żądany testament miałby zawierać zapis windykacyjny odnoszący się do nieruchomości położonej na terenie Republiki Federalnej Niemiec. Wskazywał przy tym, że bezpośrednie rzeczowe skutki polskiego zapisu windykacyjnego są sprzeczne z niemieckim prawem rzeczowym i rejestrowym. Zweryfikowanie tego stanowiska wymaga ustalenia przez Sąd prawa właściwego dla oceny kwestii skutków rzeczowych zapisu. Konieczne jest przede wszystkim ustalenie zakresu, w jakim skutki te, wynikające ze statutu spadkowego, mogą być ograniczone przez postanowienia prawa obowiązującego w miejscu położenia przedmiotu zapisu w sytuacji, gdy prawo to nie zna instytucji zapisu windykacyjnego.

III. Zważania prawne dotyczące przedmiotu pytania prejudycjalnego

Zgodnie z art. 23 ust. 2 lit. e) rozporządzenia 650/2012, statutowi spadkowemu podlega w szczególności „przejście składników majątku, praw i obowiązków wchodzących w skład spadku na spadkobierców oraz, w stosownych przypadkach, na zapisobierców, w tym warunki i skutki przyjęcia lub odrzucenia spadku lub zapisu”. Ponadto w art. 23 ust. 2 lit. b) rozporządzenia spadkowego sprecyzowano, że statut spadkowy obejmuje także „określenie beneficjentów”, tj. wszelkiego rodzaju sukcesorów spadkowych nabywających majątek spadkodawcy. Motyw 9 rozporządzenia wyjaśnia, że statut spadkowy obejmuje „wszystkie formy przejścia składników majątku, praw i obowiązków na skutek śmierci, czy to na podstawie dobrowolnego rozrządzenia na wypadek śmierci, czy to w drodze dziedziczenia ustawowego”. Kolizyjnoprawne rozstrzygnięcia uzupełnia ich procesowa implementacja. Zgodnie z art. 68 lit. m) rozporządzenia 650/2012, europejskie poświadczenie spadkowe może zawierać

między innymi „wykaz praw lub składników majątku przypadających każdemu zapisobiercy”.

Punktem wyjścia z uwagi na powyższe uregulowania jest w ocenie Sądu bezspornie objęcie zakresem regulacji statutu spadkowego także zapisu, w tym zapisu windykacyjnego. Kluczową kwestią, którą Sąd chciałby poddać ocenie Trybunału, jest zakres, w jakim skutki rzeczowe zapisu windykacyjnego przewidywane przez statut spadkowy mogą być powtórnie weryfikowane (i ograniczane) przez prawo obowiązujące w miejscu położenia przedmiotu zapisu.

Szczególnie newralgiczne jest tu rozgraniczenie zakresu statutu spadkowego i statutu rzeczowego. Zgodnie z art. 1 ust. 2 lit. k) rozporządzenia 650/2012, z zakresu zastosowania rozporządzenia wyłączone jest „charakter praw rzeczowych”. Niewątpliwie należy pod tym pojęciem rozumieć zasadę *numerus clausus* praw rzeczowych, rozumianą jako określony katalog rodzajów tych praw. Poza sporem jest, że zapis windykacyjny przewidywany przez statut spadkowy nie może wykreować prawa do rzeczy nieznanego prawu rzeczowemu obowiązującemu w miejscu położenia przedmiotu zapisu.

Spory budzić może natomiast, czy art. 1 ust. 2 lit. k) rozporządzenia 650/2012 obejmuje wyłączenie z zakresu zastosowania rozporządzenia także możliwych podstaw nabycia praw rzeczowych. Na pytanie to w polskiej literaturze przedmiotu udziela się odpowiedzi negatywnej (J. Górecki, *Nieruchomość jako składnik spadku — uwagi na tle Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (EU) nr 650/2012*, w: *Rozprawy z prawa prywatnego oraz notarialnego. Księga dedykowana Profesorowi Maksymilianowi Pazdanowi*, Warszawa 2014, s. 17; M. Margoński, *Skutki rzeczowe zapisu windykacyjnego na tle rozporządzenia spadkowego*, w: *Nowe europejskie prawo spadkowe*, Warszawa 2015, s. 217). Sąd występujący z pytaniem przychylił się do zapatrywania, że nabycie przedmiotu zapisu ze skutkiem rzeczowym w trybie sukcesji syngularnej w drodze zapisu windykacyjnego jest materią o charakterze spadkowym i podlega wyłącznej regulacji statutu spadkowego. Odmierna ocena prawna zawarta w urzędowym uzasadnieniu niemieckiej ustawy z dnia 29 czerwca 2015 r. o międzynarodowym postępowaniu spadkowym (*Internationales Erbrechtsverfahrensgesetz*) pokazuje jednak, że kwestia wymaga orzeczenia Trybunału.

Podobne wątpliwości można mieć na gruncie art. 1 ust. 2 lit. l) rozporządzenia 650/2012, który z zakresu regulacji rozporządzenia wyłącza „wszelkie wpisy do rejestru praw do nieruchomości lub rzeczy ruchomych, łącznie z wymogami prawnymi dotyczącymi takich wpisów, oraz skutki wpisu lub braku wpisu takich praw do rejestru”. Uzupełnia go motyw 18. preambuły rozporządzenia, zgodnie z którym prawo państwa

członkowskiego, w którym prowadzony jest rejestr, „powinno określać warunki prawne i sposób dokonywania wpisu”. Także tu można spierać się, czy prawo rejestrowe może wpływać na prawnośpadkowy skutek zapisu, którym jest w wypadku zapisu windykacyjnego nabycie przedmiotu zapisu z mocy prawa. Przy przyjęciu spadkowej kwalifikacji skutków rzeczowych zapisu prawo rejestrowe obejmowałoby jedynie sposób wykazania skutków prawnośpadkowego nabycia, a nie mogło wpływać na samo nabycie (tak w polskiej literaturze M. Margoński, *Skutki rzeczowe...*, s. 220; J. Górecki, *Europejskie poświadczenie spadkowe — nowy sposób potwierdzenia praw do majątku spadkowego*, „Rejent” 2015, nr 8, s. 21). Zapisobierca windykacyjny musiałby być przez organy rejestrowe traktowany jako właściciel rzeczy, a wymogi dotyczące jego ujawnienia w rejestrze nie odbiegałyby od wymogów stawianych dziedziczącemu nieruchomości spadkobiercy.

Wyjaśnienie zakresu, w jakim państwo członkowskie miejsca położenia przedmiotu zapisu windykacyjnego może kwestionować skutek rzeczowy zapisu, przewidywany przez statut spadkowy, będzie miało w końcu znaczenie dla wykładni art. 31 rozporządzenia 650/2012. Tylko bowiem, jeśli takie zakwestionowanie skutków rzeczowych zapisu windykacyjnego w państwie położenia przedmiotu zapisu jest możliwe, otwiera się przestrzeń do dokonania dostosowania w trybie art. 31 rozporządzenia 650/2012. W takiej sytuacji zapisowi windykacyjnemu mogą być potencjalnie nadane skutki zapisu damnacyjnego, wymagającego wykonania np. przez przeniesienie na zapisobiercę własności rzeczy, przy czym sposób dokonania dostosowania wymagałby starannej analizy pozycji prawnej zapisobiercy windykacyjnego na gruncie statutu spadkowego, gdyż zapisobiercę takiego można potencjalnie w drodze dostosowania uznać także za spadkobiercę.

Z uwagi na zarysowane powyżej wątpliwości, a także w celu uzyskania wykładni wiążącej w innych krajach członkowskich, Sąd uznał za celowe zwrócić się do Trybunału z pytaniem prawnym jak w sentencji.